

השחיטה ועליית הנשמה

השחיטה והשאלה שהיא מעוררת

התורה פותחת כל קרבן בציווי על שחיטתו. כבר כאן, בהתחלה, עולה השאלה הבסיסית ביותר: למה לשחוט את הבהמה? קשה לקבל את העובדה שעובד ה' משתמש לכאורה בבהמה, ומתעלם מן החיים שלה! זהו המחסום הראשון שמקשה על הלב להבין את הציווי על הקרבנות. משום כך עלינו להישיר מבט, ולהתמקד דווקא בעבודת השחיטה. כדי להבין את המצווה הזאת צריך לעבור בשני שערים של התבוננות, ודרכם אפשר יהיה להיכנס לעולם הקרבנות. הראשון – שער יציאת הנשמה מהגוף. השני – משמעות ההלכות המיוחדות של השחיטה.

משמעותו הרוחנית של המוות

ליציאת הנשמה בני אדם נוהגים לקרוא מוות. אדם מן השורה לא נהנה לעסוק במוות, ומעדיף לברוח ממנו. שלמה המלך וקהלת ט, יב מתאר את המוות כציפור שנתפסת במלכודת או דג שניצוד ברשת, והם בפעולה חסרת תוחלת מנסים להשתחרר ממנה.

חויית המוות גורמת לאדם שמתבונן בה תחושה של ייאוש, של אבדן. אבל חויית המוות אינה המציאות עצמה, אלא השתקפותה בעיניים שלנו. ובשפתו של הרב קוק:

"המוות הוא חזיון שווא..."

מה שבני אדם קוראים מוות, הוא רק תגבורת החיים" [אורות הקודש ב, עמ' שפ].

במציאות הרוחנית, המוות הוא "תגבורת החיים". כלומר, דווקא מכיוון שהאדם גדל ונפשו מתעצמת, הגוף כבר אינו יכול להכיל אותה והיא יוצאת ממנו. בזמן שאנחנו רואים את הגוף נחלש, אנחנו עלולים להתעלם מהגדולה שנוצרת בנפש. לכן ברוב המקרים כשאנחנו עוסקים במוות אנו חווים בעיקר פחד וכאב.

בכל יצור חי יש נשמה, ומרגע לידתו היא מצויה בתוך גוף גשמי. החיבור ביניהם מיוחד ומופלא. לחיבור הזה יש תפקיד במהלך החיים עלי אדמות, ויש בו ייעוד עצום. למרות זאת הנשמה מתייסרת בצער, מפני שהגוף בגבולות שלו אינו יכול להעניק לה את המרחבים האינסופיים שהיא שואפת אליהם.

כך מספרים חז"ל על הנשמה והגוף:

"משל למה הדבר דומה?

עירוני שנשא בת מלכים.

אם יביא לה כל מה שבעולם אינן חשובין לה כלום. למה?
שהיא בת מלך.

כך הנפש – אילו הבאת לה כל מעדני עולם, אינם כלום לה.
למה? שהיא מן העליונים" [קהלת רבה ו, ו].

המשל מלמד אותנו דבר חדש – ביציאת הנשמה מהגוף יש ממד של יציאה לחירות. כשהנשמה יוצאת מן הגוף היא יכולה להגיע לעולמות ולמרחבים שגבולות הגוף אינם מאפשרים.

השחיטה – בשביל הנשמה

המהר"ל מפראג, האר"י ומקובלים רבים מבארים שהשחיטה באה כדי לאפשר לנשמה לצאת מן הגוף ולשוב אל בוראה. יש בכך צער וכאב לגוף הבהמה, אבל עונג גדול כל כך לנשמה, שהכאב הזה כדאי.⁴ זאת הסיבה לדין טרפה. התורה מצווה שכאשר אדם בוחר בעל חיים לשחיטה, הוא אינו יכול לבחור בהמה שגופה חלש ממילא, מפני שכאשר הסיבה לשחיטה היא חולשת הגוף יש בכך התעלמות מעליית הנשמה.⁵

גם מקום השחיטה משקף את הנקודה הזו. חז"ל מסבירים שהשחיטה מתבצעת בצוואר, משום שזהו המקום שבו הבהמה מוציאה את קולה. לעניות דעתי, המשמעות היא שהשחיטה באה להתייחס לנפשה של הבהמה, ולשחרר את נשמתה. הנפש באה לידי ביטוי באמצעות ההבעה בקול, ולכן זהו מקום השחיטה.⁶

הרב קוק מסביר שבעניין הזה קיים הבדל גדול בין בני אדם לבעלי חיים. לבני אדם יש דעת, ובאמצעותה הם מתוודעים אל נשמתם ומסוגלים לעבודה רוחנית. בעבודה רוחנית זו הם משיגים בעולם הזה דרגה שהנשמה לא הייתה מסוגלת להשיג בעולם העליון. אבל בעלי החיים לא מסוגלים לעבוד עבודה רוחנית, ונשמתם כלואה בגופם. השחיטה היא הדרך להעלות את נשמתם.

הוקרה לנפש שבבהמה

העלאת נשמתם של בעלי החיים נעשית מתוך יחס של כבוד אליה. חז"ל לומדים מן הפסוקים שבזמן השחיטה יש לקבל את הדם שיצא באותו רגע בתוך כלי, ולאחר מכן להוליכו אל המזבח. התורה מלמדת אותנו ש"נִפְּשׁ הַבְּשָׂר בְּדָם הוּא" (ויקרא יז, יא). אנו מקבלים את הדם מתוך הוקרה והערכה לנשמתה של הבהמה שנשחטה.⁷

מאותה סיבה המשנה אומרת שיש לשחוט את הבהמה דווקא מן הצוואר ולא מן העורף. התוצאה היא שבשעת השחיטה האדם רואה את פניה של הבהמה. לדעת הרבי מלובביץ' המשמעות היא שהשוחט לא מתעלם מן הבהמה אלא מתייחס אליה ואל החיים שיש בה. היחס הזה נקרא בקבלה "פנים בפנים", כלומר מפגש שיש בו מודעות הדדית מלאה בין הצדדים. אנחנו לא מרדימים את הבהמה ומדחיקים את מה שעובר עליה, אלא אדרבא, מצטרפים לגמרי לצער הגוף שכרוך ביציאת הנשמה, ועושים זאת במודעות מלאה.⁸

אדם, בהמה ותשוקה לאינסוף

הבהמה והשאלה על תפקידה

התורה מצווה להקריב קרבן מבקר ומצאן, או מתורים ובני יונה. גם לאחר שהבנו את חשיבות העבודה מבחינת בעלי החיים, הדבר מעורר שאלה:

אדם מגיע לבית המקדש, לבו פועם לקראת ההתעלות שבהקרבת עולה או לקראת השחרור מן החטא בהקרבת חטאת, ושירת לויים מצלצלת באוזניו.

בתוך התחושה הרוחנית הזו נשמעים פתאום קולות "מו" או "מה" של הבהמה שעומדת להיקרב. המקריב צריך לא רק להביא את הבהמה אלא גם להיות נוכח לידה בזמן ההקרבה, ולסמוך את ידיו עליה.⁹

המקריב אולי שואל את עצמו: כיצד הבהמה קשורה לתהליך הרוחני שמתרחש בתוך הנפש שלי?

עליית הנשמה של המקריב

בנשמתו של כל יצור חבויה תשוקה עזה אל הקב"ה. הרב קוק כותב שמכיוון שמקור כל יצור בקב"ה, בכל יצור קיים רצון לשוב אליו,

געגעען אל האור האנסופי. הזוהר מכנה את הרצון הזה "לאשתאבא בגופא דמלכא" – כלומר: להישאב אל גופו של המלך. מדובר בעצם הרצון הפנימי שבאדם, לעזוב את כל הדברים שהוא עסוק בהם ולגעת בעולמות העליונים. זוהי תשוקה לדלג אל מעבר לכל מה שקיים ומוכר בעולם, ולחסות בצלו של הקב"ה.¹⁰ בית המקדש נוצר כדי לתת לתשוקה הזו מקום. ליצור את המפגש עם הבורא, את החזרה אליו. התשוקה הזו מתממשת דרך הקרבת הקרבן. רבנו בחיי ומקובלים נוספים מבארים שלא רק הנשמה של הקרבן שבה אל בוראה, אלא גם נשמתו של המקריב יוצאת מתוכו ושבה אל בוראה. כך אדם יכול לזכות בחייו להגיע לעליית נשמה מן הגוף, ולמפגש הכי קרוב עם האינסוף האלוהי.¹¹

כוחה של בהמה

לכאורה, הקשר בין עליית הנשמה של הבהמה לעליית הנשמה של המקריב יכול היה להתקיים אצל כל בעל חיים. למרות זאת התורה בוחרת דווקא בבהמות.

יש קבוצות רבות של בעלי חיים – דגים, עופות, חיות, ועוד. מתוכם ישנם סוגים מותרים באכילה ואסורים באכילה. היינו מצפים שמכל אחת מן הקבוצות יוקרב מעט על המזבח. אבל באופן מפתיע, חיות ודגים אינם מופיעים כלל בין הקרבנות, ומתוך עופות רבים המותרים באכילה רק שניים מיועדים להקרבה. בבהמות כל המינים המותרים באכילה – שוורים כבשים ועזים – מיועדים להקרבה. נראה שתכונתה של הבהמה מתאימה לתהליך שהאדם זקוק לו בעת ההקרבה.¹²

כאן מדגיש רבי שניאור זלמן מלאדי נקודה יסודית: דווקא כאשר האדם מגיע לבית המקדש כדי לשוב אל ה', יש מחסום שמעכב

אותו – הוא מרגיש תחושת עליונות. אכן, יש באדם צד מוסרי ורוחני, הוא בונה בעולם בניינים רבים, ויוצר יצירות בעלות חשיבות; מתוך כך נוצרת באדם תחושת סתירה וקושי כאשר הוא רוצה לתת מקום להתבטלות שבתוכו, לרצון "להישאב" אל ה'.

בדיוק לשם כך הבהמה שותפה לתהליך ההקרבה. האדם מתוחכם, משתנה, עמוק, ואילו הבהמה משדרת פשטות וכניעה. ההתבטלות, הבולטת כל כך בבהמה, נובעת מפני שאין בה דעת. זה הכוח שהאדם זקוק לו כאשר הוא בא להקריב קרבן לה'. האדם נדרש ללמד את עצמו להתבטל, והוא לומד זאת דווקא מן הבהמה.¹³

לפי זה, כשאדם מקריב בהמה יש בינו ובינה קשר הדדי: כמו הבהמה גם הוא עומד לפני ה' בתמימות ובכניעה, ונשמתו משתוקקת אל הקב"ה, אל אורו האינסופי. וכשנשמת הבהמה יוצאת, גם נשמתו יוצאת אל הבורא. הבהמה מעניקה לו את כוחותיה, והאדם מעניק לבהמה את היכולת להתעלות עלייה רוחנית שהיא בעצמה לא הייתה מסוגלת להשיג.¹⁴